

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

GIREIDI YA 12

TSHIVENDA LUAMBO LWA U ENGEDZA LWA U THOMA (FAL)

BAMMBIRI LA VHUVHILI (P2)

LARA 2019

TSUMBANDILA YA U MAKA

MARAGA: 70

Tsumbandila iyi ya u maka i na masiatari a 11.

KHETHEKANYO YA A: NGANEA

MBUDZISO 1: U TSHILA NDI U VHONA – RN MADADZHE

- 1.1 Mashudu.√ (1)
- 1.2 Ndi nge Mpho a wanala e nduni ya Maria anea a vha mufunwa wa Mashudu.√√ (2)
- 1.3 O vha o kambiwa.√√ (2)
- 1.4 Ndi tsha u bveledza mafhungo ngauri ndi hune ra pfa nga ha u nana ha thaidzo ya muanewa dendele ane a vha Mpho.√√ (2)
- 1.5 Li buletshedza uri Phophi ha ngo takala nga mazwifhi ane Mpho a khou mu vhudza.√√ (2)
- 1.6 Maria ndi musidzana a sa fulufhedzei siani la zwa lufuno vhunga o funa Mpho ngeno e na muthannga wawe Mashudu.√√ (2)
- 1.7 Phophi o humbula u tutshela vhuhadzi hawe nga murahu ha muso o vhona hu si na vhukhwine kha u sa fulufhedzea ha Mpho.√√ (2)
- 1.8 Muhumbulo muhulwane ndi wa uri wa dzhia musadzi wa muwe u fhedza wo tangana na zwi si zwavhudi. (Na dziwe phindulo dzi pfalaho.)√√ (2)
- 1.9 A ku tanganedzei ngauri zwe a vha a tshi tshilisa zwone a si zwine sa dokotela a lavhelelwa u tshilisa zwone nga lushaka. U sa fulufhedzea hawe na dzinndwa dze a didzhenisa khadzo. U sa thonifha mushumo nga u ya mushumoni o kangwa. Zwothe izwi a zwi tanganedzei kha lushaka. (Na dziwe phindulo dzi pfalaho.)√√√e (3)

[18]

NA

MBUDZISO 2: U TSHILA NDI U VHONA–RN MADADZHE

- 2.1 Ndi ramilayo.√ (1)
- 2.2 Ndi musi a tshi toḁela Mpho vhoramilayo musi o fariwa naho Mpho o vha a sa mu fari zwavhudi.√√ (2)
- 2.3 Ngauri ndi ene o vhangaho nndwa vhukati ha Mashudu na Mpho kha bugu iyi./ Ngauri o vha a khou funana na Mpho na Mashudu nga tshifhinga tshithihi.√√ (2)
- 2.4 Vhoṁthe ndi magevhenga// a vha lengi u fhure nahone vha funesa tshelede / halwa.√ (Zwivhili fhedzi.) (2)
- 2.5 B/Maria.√ (1)
- 2.6 Ndi hune Mpho zwa mu vhifhela nge a thathiwa mushumoni, thundu dzawe dza dzhiiwa a fhedzisela o fariwa.√√ (2)
- 2.7 Masiandaitwa ndi a u bvisiswa zwigidi zwivhili zwa dzirannda nṁwaha muṁwe na muṁwe nga Mashudu zwine zwa ḁo kondela Mpho.√√ (2)
- 2.8 Zwi a tendisea ngauri vha hone vha re na milandu fhedzi vha fhedza vho wanala vhe si na mulandu kotho nge vha imelwa nga vhoramilayo.

KANA

- A zwi tendisei vhunga Mpho o vha o ḁidzhenisa kha bulayo ḁa Mashudu, o vha o tea o wanala e na mulandu.√√ (2)
- 2.9 A zwi tandululi thaidzo ngauri zwi tou naṁisa thaidzo sa zwe ra zwi vhona vhukati ha Mpho na Mashudu kha nganeṁ iyi. Ho vha ho tea hu songo vha na mulifhedzano thaidzo yo vha i sa ḁo hulela. Mpho ngavhe a ṁanganedze lwa u tou thoma zwo vha zwi sa ḁo ya phanda. (Na dziṁwe phindulo dzi pfallaho).√√√ (3)

[17]

MBUDZISO 3: HO DINA ONE – S Mbedzi

- 3.1 Ngeletshedzo.√ (1)
- 3.2 U khou ya u tola mme awe./Ndi mme awe vhane vha khou vhaaisala.√√ (2)
- 3.3 Nge a vha o wana khombo ya goloi, ya mbo di swa lore.√√ (2)
- 3.4 Ndi tshipida tsha mathakhe a mafhungo.√ Ndi musi kha Ngeletshedzo zwithu zwi tshi vho konḁa, mme awe vha tshi khou lwala a si tshe na goloi.√ (2)
- 3.5 Ha uri Ngeletshedzo o vha o ḁaḁa nge a vha a sa khou vhona mmbete we mme awe vha vha vhe khawo, zwa vha zwi tshi khou amba zwiḁwe. √√ (2)
- 3.6 Veronica ndi musidzana we a vha o thanyela dubo nge a fhedza ita tshikwekwe tsha u fhura Ngeletshedzo tshelede i si na vhukono a tshi vho ita Ngeletshedzo tsilu.√√ (2)
- 3.7 Veronica o vhamba maano a uri Ngeletshedzo a rengiselwe goloi i si na mabambiri a vhukuma nga tshelede i si na vhukono, zwa sia zwi tshi khou ḁisa khudano vhukati ha avha vhavhili.√√ (2)
- 3.8 Ndi ya u sa vha thonifha na u sa todou vha thetshesela kha nyeletshedzo dze vha vha vha tshi khou mu nea.√√ (2)
- 3.9 Ee, i a tendisea ngauri u sa vha na ndivho ya kuitele kwa zwithu ndi zwone zwo mu dzhenisaho khakhathini nge Veronica a shumisa vhuḁali hawe ha u homboka Ngeletshedzo masheleni a si na vhukono nga u mu rengisela goloi i si na mabambiri a vhukuma.√√√ (3)
- (Na dziḁwe mbuno dzi pfalaho.) [18]

NA

MBUDZISO 4: HO DINA ONE – S Mbedzi

- 4.1 Vho-Nyamasindi ndi mmemuhulu wa Ngeletshedzo.√ (1)
- 4.2 Hu na tshifhinga tshe a kundelwa u renga muya wa R12.√√ (2)
- 4.3 Ndi nge a vha a sa koni u vhala nahone ro zwi pfa musi Veronica a tshi tou zwi bula uri ndi tsilu.√√ (2)
- 4.4 Vhothe musi Ngeletshedzo a tshi vha kolela a vho ngo mu latela zwanda nahone vho dovha vha mu tangedza, o dala vha di mu fara zwavhudi.√√ (2)
- 4.5 C/Madikita √ (1)
- 4.6 Ndi musi Ngeletshedzo a tshi kho kondelwa nga vhutshilo a si tshe na tshelede a tshi vho tholiwa nga khonani dzawe.√√ (2)
- 4.7 Ndi a u wa ha mabindu nge a tambisa tshelede a fhedza o no dzhiwa nga vhañwe ene a sala a tshi vho tambula.√√ (2)
- 4.8 Zwi a tendisea, ngauri musi zwithu zwi tshi vho konda a u tsha sedzulusa, Ngeletshedzo o tangedza mushumo kha Bra Zakes a sa khou divha pulane mmbi dzo lukiwaho lwe a fhedza o wanala na zwitumbu goloini. (2)
- 4.9 Ee, yo tea ngauri ho vha hu ndila ya u toda u vha na tshelede nge a vha o no wa. Ho vha hu ndila ya u fhungudza mutsiko wa muhumbulo.√√√ (2)

KANA

Hai, a yo ngo tea ngauri o vha o tea o amba na muñwe wa lushakani uri vha thusane hu ndila ya u vhulunga thundu ya khotsi awe kana a ye banngani u hadzima tshelede uri a ise phanda na mabindu awe.√√√(Na dziñwe phindulo dzi pfalaho.)

(3)

[17]

THANGANYELO YA KHETHEKANYO YA A:

35

KHETHEKANYO YA B: DIRAMA**MBUDZISO 5: FINDINKODO – TT Mudau**

- 5.1 La Madimokirati.√ (1)
- 5.2 Sa mubvumbedzwa dendele.√ (1)
- 5.3 Ndi zwauri mukalaha a vha na nndu ya u edela khayoy na u hola mundende a vha khoy hola.√√ (2)
- 5.4 I khoy diswa ngauri mukalaha ha khoy wana tshumelo dzo teaho sa mudzulapo wa lino shango.√√ (2)
- 5.5 A/O sokoy n̄wala a songoy vhudzisa.√ (1)
- 5.6 U khoy tama a tshi dzhoina lihoro la Madimokirati.√√ (2)
- 5.7 Tshipida tsha mathakhe tshi vhoneala musiy vharema vha tshi vho vha na vhuphiwa phalamenndeni u fhirisa vhatshena.√√ (2)
- 5.8 Ndi guda uri mirafho yothe i tea u farwa nga ndila i no fana/lingana hu si na tshitalula.√√ (2)
- 5.9 Zwi na mbuno ngauri vha hone vhatu vhane vha si khoy fhatelwa nndu na u hola vha si khoy hola naho vhe vha aluwa.√√

KANA

A zwi na mbuno ngauri arali vha songoy dinwalisa nndu a vha nga i wani na mundende a vha nga u wani arali vha si khoy tou takuwa vha ya ofisini yo teaho.√√ (2)

- 5.10 Ndo vha ndi tshi do dzhoina lihoro la Madimokirati uri ndi wane mundende, nndu na uri vhana vhangay vha wane pfanelo dzothe.√
Ndo vha ndi tshi do thoma u vhudzisa kha vhanwe uri ndi zwa ndeme naa u dzhoina lihoro u itela u wana zwine nda khoy lila.√
Ndo vha ndi tshi do ya nda ita khumbelo kha muvhusoy uri ndi fhatelwe nndu.√ (Na dziinwe phindulo dzi pfalaho.) (3)

[18]**NA**

MBUDZISO 6: FINDINKODO – TT Mudau

- 6.1 A wela kha mathomele.√ (1)
- 6.2 Kha tshifhinga tsha musalauno.√√ (2)
- 6.3 Ndi lihora la Lushaka na la Madimokirati.√√ (2)
- 6.4 Nga u galatsha vharema vho dadaho.√√ (2)
- 6.5 C/A si tshifhinga tsha kale.√ (1)
- 6.6 Sa mupikisi ane a khou lwa na u vhuswa nga vharema.√√ (2)
- 6.7 Kha sia la polotiki.√√ (2)
- 6.8 Wo fhela musi vharema vha tshi vho thoma u vha phalamenndeni, vha vho hanedzana na mihumbulo ya vhatshena.√√ (2)
- 6.9 Ndo vha ndi tshi do hana ngauri vho kandedza vharema lwa tshifhinga tshilapfu kha shango le vha bebelwa khalo. √Ndo vha ndi tshi do hana ngauri vho vha vha tshi do ntshumisa sa phuli.√ Zwo vha zwi tshi do ndutanya na vharema vha hashu.√ (Na dziwe phindulo dzi pfalaho.)

KANA

Ndo vha ndi tshi nga tenda nga u vhona ndila ine vharema vha khou tambudzana ngayo. √U dibadekanya na vhatshena zwi na malamba. √Ndo vha ndi tshi do tenda uri ndi diwane ndi wa mathakheni.√(Na zwiwe zwi pfalaho.) (3)
[17]

THANGANYELO YA KHETHEKANYO YA B: 35

KHETHEKANYO YA C: NGANEAPFUFHI

ZWA VHUTSHILO – NA Milubi na LL Mafenya

MBUDZISO 7: 'NDI A PUTEDZA HA ITEA DEMBE' – NA Milubi

- 7.1 Wa dendele.√ (1)
- 7.2 U bveledza mafhungo.√√ (2)
- 7.3 Ndi ya uri mufumakadzi wavho ha fulufhedzei, u funana na vhanwe vhanna.√√ (2)
- 7.4 Nora o fundedza Narina u funesa vhanna.√√ (2)
- 7.5 Vho kona u wana uri mufumakadzi wavho Narina u vho funana na muñwe munna sa zwe vha vha vha khou mu humbulela.√√ (2)
- 7.6 B/Lonzhini ya Siawovhea.√ (1)
- 7.7 Ndi khudano ya nga nnda. Vho-Dimbalala vho fhedza vho lwa na mufumakadzi wavho.√√ (2)
- 7.8 Muhumbulo muhulwane ndi wa uri mafhungo a vhufarekano a si a vhuḍi ngauri a a pwasha muḍi.√√ (2)
- 7.9 Zwi a tendisea ngauri vha hone vhafumakadzi vhane vha tshutshudzana vha funana na vhanwe vhanna ngeno vho maliwa.√√ (2)
- 7.10 - Ndo vha ndi tshi ḍo ita thodisiso nga ha zwiito zwa mufumakadzi wanga.√
- Ndo vha ndi tshi ḍo dzula fhasi na vhahulwane vha lushaka nga ha thaidzo ine nda vha nayo.√
- Ndo vha ndi tshi ḍo dalela vhashumelavhapo uri vha nthuse u tandulula thaidzo ine nda khou tangana nayo. √(Na dziñwe phindulodzi pfallaho.) (2)

[18]

NA

MBUDZISO 8: 'VULANI MUFUNWA WANGA' – NA Milubi

- 8.1 Univesithi ya Henefhano.√ (1)
- 8.2 Tsha u bveledza mafhungo.√√ (2)
- 8.3 Ndi Vho-Dinani.√√ (2)
- 8.4 Ndi ya uri vho vha wanedza vha si tsha divha uri vha shavhisa hani.√√ (2)
- 8.5 C/Mufumakadzi wavho.√ (1)
- 8.6 Latani ndi muanewa a sa fhulufhedzei a dovha a avha na nyofho.√√ (2)
- 8.7 U sa fulufhedzea kha zwa lufuno a zwo ngo luga.√√ (2)
- 8.8 Zwo tea, o vha a sa todi vhatu vha tshi vhona zwauri u na nnyi rumuni.√√

KANA

A zwo ngo tea, ngauri o vha a tshi khou dzumba vhuada he a vha a tshi khou vhu ita.√√ (2)

- 8.9 Ndo vha ndi tshi do dzula na Nani nda mu vhudzisa thaidzo dzine a vha nadzo√ na u mu kaidza kha zwiito zwo bvahov√ nda fhedzisela nga u mu farela.√/Ndo vha ndi tshi do mu tala. (Na dziuwe phindulo dzi pfallaho.) (3)
[17]

THANGANYELO YA KHETHEKANYO YA C: 35

KHETHEKANYO YA D: VHURENDI

SHOTHODZO – TN Pholi na TK Mkansi

MBUDZISO 9

'MBINGANO' – TN Pholi

- 9.1 Lo imela munna wawe kana musadzi wawe/Mufunwa wawe.√ (1)
- 9.2 U malana kana u vhingana.√√ (2)
- 9.3 Thaidzo/Zwi mu vhavhaho.√√ (2)
- 9.4 Ndi wa u ongolowa √ngauri u khou eletshedza vhathu nga ha mbingano.√ (2)
- 9.5 Ndi lufuno na u kondelana. √√ (2)
- 9.6 Vho vhingano a vha fhambanywi nga vhathu vha zwitshela.√√ (2)
- 9.7 D/U thusana u lwa na thaidzo. √ (1)
- 9.8 Vese 18/Nwananga haho, a re hone ndi nwanashu. √√ (2)
- 9.9 Ri guda uri mbingano a si mutambo nahone ndi ya ndeme./Ri guda uri thikho ya mbingano ndi lufunona fulufhedzana.√√ (2)
- 9.10 Ee, ndi a tendelana nae ngauri vha re kha mbingano a vha ambululelani zwiphiri vha ambululelana mbingano i a pwashea. √√

KANA

A thi tendelani nae ngauri vha hone vhane musi vho lwa vha bvisa zwiphiri.√√ (Na dziñwe phindulo dzi pfallaho.) (2)
[18]

NA

MBUDZISO 10**'SA MUSADZI' – TK Mkansi**

- 10.1 Ya tshisadzini.√ (1)
- 10.2 Mudzi √na musuku.√ (2)
- 10.3 Muhumbulo wa uri naho thaidzo dzi tshi da mufumakadzi u a kona u dzi imela.√ (1)
- 10.4 Lifanyisi.√ (1)
- 10.5 Vho lovhaho.√√ (2)
- 10.6 Ndi ya ntha √ngauri u khou hulisa musadzi nga tshirendo tshawe.√ (2)
- 10.7 Zwi vhangwa nga u shaeya ha musadzi vhutshiloni ha munna.√√ (2)
- 10.8 Aabbc √√ (2)
- 10.9 Muhumbulo ndi wa u hulisa musadzi ngauri ndi ene o tikaho shango. √√ (2)
- 10.10 Ndi a tendelana na murendi ngauri vhafumakadzi vha a lwa uri zwithu zwi nake mudini.√√

KANA

A thi tendelani na murendi ngauri vha hone vhanwe vhafumakadzi vhane a vha londi na u tama zwithu zwavhudi zwi tshi vha hone mudini.√√ (2)
[17]

THANGANYELO YA KHETHEKANYO YA D: 35
MARAGAGUTE: 70